

BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYVEINK MÓDOSÍTÁSÁHOZ.

Fontos, sőt részben korszakalkotó és nagyterjedelmű törvényelőkészítő és életbeléptető munkálatok — legutóbb a bűnvádi perrendtartásnak (1896. évi XXXII. t.-cz.), valamint mellék-törvényeinek¹⁾ megalkotása és az azoknak hatálybaléptetéséhez szükséges számos kormányzati intézkedés megtétele, — az utolsó években teljesen elvonták mind az igazságügyi kormány munkásságát, mint szakköreink figyelmét és tudományos búvárkodását a büntető törvénykönyv módosításától, illetőleg kiegészítésétől, a melynek szüksége pedig másfél évtized óta többször volt hangoztatva és melyet a kormány már tizenkét évvel ezelőtt fel is vett programjába.

Ez a reform most ismét minden tekintetben actualissá vált.

Minthogy pedig az ennek kapcsán felmerülő kérdéseknek jelentékeny része olyan természetű, hogy azoknak helyes megoldásához a társadalmi tudományok körében dolgozó szakferfiak véleménye és együttes munkálkodása is szükséges lesz, ennél fogva — a végből, hogy véleményem minél szélesebb körökből legyen megbíráható és esetleg helyreigazítható — helyesebbnek tartom, *nem* a jogi szaksajtóban, hanem e folyóirat hasábjain vázolni *egyéni* nézeteimet arra nézve, hogy a büntetőtörvénykönyv módosításának, illetőleg kiegészítésének a kizárólag *jogi* kérdéseken *felül* minő irányokban kellene mozognia és minő keretekre kellene kiterjednie.

Mindenekelőtt azonban egy pillantást kell vetnem büntető törvényhozásunknak és a büntető jogtudománynak jelen állására, valamint a megoldásra váró feladatokra is.

I. Büntetőtörvénykönyvünk nem egyszerű fordítása valamelyik külföldi törvénykönyvnek, de viszont legkevésbé sem

¹⁾ Az esküdtbíróságokról szóló 1897. évi XXXIII. és a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. t.-czikkek.

úttörő, sőt *általánosságban véve nem is önálló* munkálat, hanem receptív és revideáló feldolgozása a német, osztrák, francia, belga és olasz büntető jogtudomány és törvényhozás azon fejlődési fokának, melyen azok a törvénykönyv tervezetének készítésekor a hetvenes évek közepén állottak volt. Mindazonáltal külföldi szakférfiak¹⁾ is kifejtették, hogy büntetőtörvénykönyvünk *egyes részletekben*, kisebb kérdésekben, előképeihez mérve, haladásnak tekintendő.

Egyrészt a tervezet szerkesztőjének: *Csemegi Károlynak* széleskörű és mély elméleti képzettsége, valamint egyéni meggyőződése következtében, másrészt azért is, mert a tervezet készítésének idejében a büntető törvényhozások főleg a jogi fogalmaknak szabatos *dogmatikai* kifejtésére helyeztek súlyt, büntetőtörvénykönyvünknek fény oldalai: a rendszeresség, az anyagnak tudományos feldolgozása és a bűncselekmények tényálladáki ismérveinek szabatos jogászi meghatározása.

II. Alig hogy büntetőtörvénykönyvünk tervezete elkészült, mind egyes törvényhozásokban,²⁾ mind különösen irodalmi téren olyan új irányok merültek fel, a melyek részben már napjainkig is maradandó nyomokat hagytak a tételes büntetőjog fejlődésében, részben pedig a büntetőtörvénykönyv szerkesztője által akkor még előre nem látott, mélyreható, tudományos küzdelmeket vontak maguk után.

Az utolsó két évtized alatt a jogtudománynak egyik ágában sem léptek fel annyira radicalis új irányok, nem mutatkoztak az eddigi rendszerek alapjait támadó olyan, törekvések, nem folyt le épen az alapvető tételek és tanok megdöntése vagy megvédése érdekében olyan heves küzdelem, mint az anyagi büntetőjog terén azóta, hogy a büntettekről és vétségekről szóló 1878:

*) V. ö. különösen *Holtendorff* Der Entwurf des ung. Strafgesetzbuches; *S. Mayer* Das ung. Strafgesetzbuch (Bécs 1878); továbbá *Geyer, John, Schütze* és *Wahlberg* bírálatait a külföldi folyóiratokban.

²⁾ Ezen újításoknak időrendben elseje és a gyakorlati alkalmazhatóságot tekintve is legjelentékenyebbje a feltételes elítélés, illetőleg a büntetés feltételes végrehajtásának intézménye, melynek törvényhozási szabályozása a következő sorrendben következett be : Boston (1878), Massachussets államának más törvényhatóságai és városai (1880), Queensland (1886), Új-Seeland (1886), Anglia (1887), Dél-Ausztrália (1887), Belgium (1888), Kanada (1889), Victoria (1890), Franciaország (1891), Nyugat-Ausztrália (1892), Luxemburg (1892), Portugália (1893), Norvégia (1894), New-South-Wales (1894). — E törvények magyar fordítását dr. *Vámbery* Rusztemnek köszönhetjük. A külföldi törvényeknek a magyar jogászegylet kiadta fordításában új sorozat 1. sz. (Budapest, 1899.)

V. t.-cz. és a kihágásokról szóló 1879 : XL. t.-cz. 1880. szeptember 1-én hatályba lépett.

1. Ezen tudományos vitákból négy iskolának tanait, kell röviden érintenem:

A) *A bűnügyi embertani* (máskép pozitívnak is nevezett) iskola¹⁾ kísérletet tesz arra, hogy a büntetéseket és a bűncselekmények elkövetését *életteni* alapon magyarázza meg. Tanai szerint: a büntetett, vagy legalább a született büntetett szerkezeti és testi anomáliák, valamint az ezekkel összefüggő lélektani defectusok által jellemzett külön emberfaj,²⁾ melynek egyes tagjait boncztani és élettani külső jelekből fel lehet ismerni és melynek tagjai atavisticus lelki tulajdonságaiknál fogva determinálva vannak a bűncselekmények elkövetésére.

Az embertani iskola követői tagadják az akarat szabadságát és elvi alapjukról nem ismerhetik el sem a büntetőjogi felelősséget, sem a büntetésnek célját; a büntetés helyett az ártalmatlanná tevést tartják szükségesnek.

B) Több árnyalata van a *büntető-sociologiai iskoláknak*²⁾

¹⁾ Alapítója: *Lombroso Cézár*, a turini egyetem orvosi karának tanára, tételeit egyrészt *Lavater* és *Gall*, másrészt *Darwin* és *Spencer* alapvető tanainak, illetőleg feltevéseinek felhasználásával rendkívül merészen állította oda kétségtelen igazságok gyanánt. Később azokat maga is módosította. Első nagy művét: az »Uomo delinquente«-t (1876) csak elítélteken és nem is kizárólag önmaga által végzett megfigyelések alapján írta. Lombrosot fogvatkozásai alkalmatlanná teszik arra, hogy maradandó rendszert alkosson. Nem ismeri a helyes megfigyelés és adatgyűjtés kellékeit, módszere fogyatékos, bírálata nem megfelelő, heterogén tanokat rendszertelenül összevegyít, ítélőtehetsége idegesen siet; még ha adatai alaposan voltak volna gyűjtve és következtetései nem volnának is túlmerészek, *semmi esetre sem* büntetett, hanem legfeljebb *fegyenc*-typust állíthatott volna fel. Tanítványai közül említendők: *Virgilio*, *Morselli*, *Sergi*, *Puglia*. Jelentékenyebb munkásai ennek az irányynak: *Marro*, *Lacassagne* lyoni tanár, az »Archives d'anthropologie criminelle« alapítója; *Ellis*, *Kurella*, *Ferriani*, *Sighele*, *Bleuler*. *Lombroso* tanainak czáfolása körül legtöbb érdemet szereztek: *Bär*, *Näcke*, *Tarde*, *Vargha* Gyula gráci tanár, *Virchow* stb. A nemzetközi bűnügyi embertani congressus első négy ülészakán (Róma, 1885; Paris, 1889; Brüsszel, 1892.; Genf, 1896.) *Lombroso* tanait fokozatosan háttérbe szorították. A legközelebbi ülészak 1901. szeptemberben Amsterdamban tartatik.

²⁾ *Lombroso* tanai szerint vagy vadember, vagy elmebeteg, illetőleg epilepticus.

³⁾ Alapvető dolgozatok: *Ferri* Henrik, volt római tanárnak, az olasz parlament tagjának »Szociológia criminale (4. kiad. 1894.), *Garofalo* nápolyi főügyésznek »Criminologia« (2. kiad. 1891.) ez. munkái. Ezen iskolának nagy irodalmát kimerítőleg nem ismertethetem.

melyeknek tagjai a bűncselekményt *társadalmi jelenség* gyanánt, főleg *társadalmi tényezők hatásaként* fogják fel és ezeket a tényezőket leküzdhetőeknek, illetőleg befolyásolhatóknak tartják.

Ez az alapgondolat aztán különböző változatokban van kifejtve. Így például *Turati*, az olasz parlament socialista pártjának egyik tagja, a socialdemokratia tanai szempontjából értékesítette a büntető-sociológiai iskolának alapeszméjét abban a teljesen *egyoldalú* alakban, hogy a bűncselekmények a »bourgeoisie« uralmából fakadnak és megszűnésüket csak a társadalmi forradalomtól lehet remélni. Egészen *egyoldalú* ez az *utóbb* említett felfogás már azért is, mert teljesen figyelmen kívül hagyja a büntetendő cselekményeknek *egyéni* tényezőit elfelejtvi, hogy az emberek többségének lelkében a szenvedély, a bosszú, az irigység örökké fogják a maguk pusztító hatását gyakorolni, hogy sok ember fog cselekedni pillanatnyi felgerjedés harag hatása alatt stb. A bűncselekmények *egyéni* tényezőinek hatása sohasem lesz teljesen megszüntethető, büntetendő cselekmények tehát mindig fognak elkövetettni.

C) A büntetőjog elméleti művelőinek legnagyobb része (az u. n. *classicus iskola hívei*) minden államban teljesen elzárkóztak az új iskolák tanaitól és mind az új kutatási módszerekkel, mind azoknak eddigi vívmányaival szemben *egészen elutasító* álláspontot foglaltak el.

Ezen *régi iskolák hívei* az *indeterminismus* alapján állanak és eltekintve azon büntettesektől, kiknek javára a tételes büntetőjog által elismert valamely beszámítást kizáró ok mutatkozik megállapíthatónak minden büntetéssel szemben egyformán és teljes mértékben fenforogni látják a büntetőjogi *felelőséget*. Megegyez alapfelfogásuk abban is, hogy a bűncselekmények társadalmi tényezőinek nem tulajdonítanak fontosságot, ellenben annál nagyobb súlyt helyeznek a büntetőjognak elméleti, sokszor egészen bölcséleti irányban való művelésére és a jogi fogalmak kifejtésére.

A régi iskola híveit azonban nemcsak egyes fontos kérdésekben való eltérés osztja több csoportra, hanem többeket közülük a rendszerének alapjául vett alapgondolatnak (pl. *Binding*, Normentheoriája), valamint az egész rendszer feldolgozásának különbözősége is.

D) A fennebb említett három iránynak textiai között többen és különböző alapon kíséreltetted meg *közvetítő rendszert* kidolgozni. Egyesek elfogadták az új iskoláknak egyik-másik tanát és

azt beleillesztették a tételes jogrendszerbe, mások maguk részéről is egyes új nézőpontokat vagy új kutatási módszert visznek bele a büntetőjog tudományos művelésébe.

Ezen közvetítő rendszerek főképviselőinek vagy jelentékenyebb irodalmi termékeinek felsorolása messze túlhaladná e cikk kereteit. Kiválnak közülök az Union internationale de Droit pénal vezérembereinek, különösen van *Hamel-nak*, *Lisztnek*, *Tarde-nak* és *Prins-nek*¹⁾, továbbá az olasz úgynevezett »harmadik« iskolának (terza scuola) dolgozatai,²⁾ valamint a *Liszt* Ferencz által vezetett »büntető politikai« irány,³⁾ mely alap gondolatát ugyan részben *Quetelet-től*, részben a büntető sociologusoktól vette, de több tekintetben önálló és tanai már is hatással voltak a törvényhozásokra.

A fennebb felsorolt négy főiránynak követői között az utolsó két évtizedben folytatott nagy tudományos küzdelem napjainkban még nincs befejezve. Csak annyi kétségtelen, hogy az olasz bűnügyi embertani iskolának fogyatékos adatok és szűk körre szorított megfigyelés alapján odaállított tételei (nevezetesen a büntettes-typusról, a született büntettesről stb.) teljesen megvannak czáfolva;⁴⁾ továbbá hogy egyes túlzások vissza vannak utasítva.

A legtöbb alapvető nagy kérdés tekintetében azonban az ellentétes nézetek hívei most is mereven állanak egymással szemben.

A régi iskola tagjainak a tételes jogra támaszkodhatáson és a hosszú tudományos munkálkodás szerelte tekintélyen felül

¹⁾ L. különösen *Prins* Criminalité et repression (Bruxelles 1886); *Van Hantel* Inleiding tot de Studie van het Nederlandsche Strafrecht (Harlem 1895); *Liszt* Lehrbuch des deutschen Strafrechts 3—10. kiad. (Az utolsó Berlin 1900) ; *Tarde* »La criminalité comparée« és »La philosophie pénale«; *Prins* Science pénale et droit positif (Bruxelles 1899).

²⁾ Főképviselők : *Alhena*, *Colajanni* stb. Az előbbinek alapvető tanait ismertette dr. *Pekár* Károly; e folyóirat I. köt. 186—194. l.

³⁾ Legjelentékenyebb munkálatai: *Liszt*, *Lammasch*, *Sichart* értekezései (előbbi Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft IX. köt. 452. és köv. 737., X. k. 51., XII. k. 161., XIII. k. 359. és köv., XVI. k. 477. és köv. 1.; *Lammasch*-é Gerichtssaal 44. köt. 147. l.). Hazánkban méltón képviseli ezt az irányt dr. *Vámbery* Ruzstem jeles dolgozata: Büntető politikai követelések (Budapest 1900). L. még *Liszt* Ferencz előadását: »A jövő büntetőjoga« Magyar jogászegylet! értekezések 76. füzet. (1892).

⁴⁾ Lásd egyebek között *Näcke* tanulmányát: Comptes rendus des travaux de la 4-e session du Congrès international d'anthropologie criminelle (Genève 1897) 1. és köv. l.

mindenesetre megvan az a fölényük, hogy teljesen kidolgozott, kerekded rendszert csak ők képesek felmutatni és hogy mind a tanszékeken, mind a magistraturában igen nagy többségben vannak.

2. Az utóbb említett három iskola tagjai közt a büntető törvénykezésnek *főirányát* illetőleg gyakran van hangoztatva két *teljesen ellentétes* felfogás.

Mind a büntető-sociologiai, mind a classicus iskola, mind a közvetítő irányok követői között akadnak egyesek, a kik a messzemenő *enyheségben*, mások, a kik *fokozott szigor* kifejtésében látják a törvényhozás és az ítélkezés feladatát és kivált a büntetési rendszer reformja tekintetében ezen két ellentétes irány szempontjából terjesztik elő óhajaikat, melyektől a büntető igazságszolgáltatás javítását várják.

Szemben a nyomozó rendszernek, valamint a politikai és felekezeti üldözéseknek nagy visszaéléseivel és igazságtalanságaival, másrészt pedig az elrettentési elméletnek hajmeresztő aberrációival, végre a büntetések végrehajtásának rendszertelenségével és kegyetlen észszerűtlenségével, a culturtörténet évezreideihez képest aránylag rövid idő előtt, a XVIII. századnak második felében indult meg a küzdelem, melynek előharczosai a mélyen érző szívnek és egyúttal a széles látókörű értelemnek ritka megtestesülései (a büntető törvényhozás reformja tekintetében különösen *Beccaria*, *Filangieri* stb., a börtönügy reformjára nézve pedig *John Howard*) voltak. Az a nagy törvénykezési és börtönügyi reform, a mely a régi rendszert remélhetőleg mindörökre elsöpörte, a XVIII. század uralkodó társadalombölcsészeti és igazságszolgáltatási eszméinek befolyása alatt vitegett keresztül és Európa legtöbb államában napjainkig a legnagyobb hatást gyakorolta a tételes büntetőjognak irányára és alapvető tanaira.

Ezek alapján természetes, hogy korunkban mind a büntető törvényhozásban, mind a büntetések végrehajtása körül a humanizmus és az enyhébb irányzat voltak határozott túlsúlyban.

Az utolsó évtizedekben azonban még messzebbmenő irányzatokra is akadunk. Egyesek a büntettesekben *nem* bűnösöket, hanem csak betegeket vagy szerencsétleneket látnak, mások a büntetések megállapításában, illetőleg kiszabásában további enyhítéseket követelnek.

Egyes tételes jogokban, bizonyos bűncselekményre megállapított büntetésekre nézve, az *alkalmi* büntettesek tekintetében

az utóbbi felfogás teljesen *jogosult*; azonban általánosságban is fel kell vetni azt a kérdést: vajjon az *enyhébb* irányzat minden büntetéssel szemben az egész büntető törvénykezés terén érvényesítve, célravezető és helyes volna-e?

Ha a büntető törvényhozás és igazságszolgáltatás feladatait csak az *emberszeretet* szempontjából kellene megoldani, akkor könnyű volna reá helyezkedni a krisztusi végtelen könyörületességnek, szelídségnek és megbocsátásnak álláspontjára, mint a legmagasztosabbra és legfenségesebbre.

A törvényhozásnak azonban a való életet, az észszerűség és czélszerűség követelményeit és a törvénykezési tapasztalatokat is figyelembe kell vennie. Az utolsó évtizedek pedig e részben sok tapasztalatot nyújtottak.

Bebizonyult, hogy a büntetéseknél egész csoportjai, egész osztályai vannak, melyekkel szemben az enyhesség mit sem használ. Bebizonyult, hogy a szabadságvesztés-büntetés a szokásszerű gonosztevőknek egy részével szemben csaknem hatástalan. Velük szemben az esetek többségében sem visszatartóztató, sem javító hatást nem gyakorol.

Másrészt a történelem régóta kimutatta, hogy a törvényhozásnak túlságos enyhessége gyakran vezetett a bűncselekmények számának rendkívüli növekedésére.¹⁾

Végre bebizonyult, hogy habár örökké igaz és örökre követendő a jogegyenlőségnek magasztos elve, mindazonáltal téves volt ebből a XVIII században levonni azt a következtetést, hogy az összes elítélteket — tekintet nélkül erkölcsiségük fokára, jellemükre, műveltségükre, előbbi foglalkozásukra és életviszonyaikra — absolute egyenlő elbánás alá vették. Már Aristoteles megmondta, hogy a nem egyenlőkkel egyenlően bánni a legnagyobb igazságtalanság, már pedig kétségtelen, hogy a büntetéseknél közt, minden mástól eltekintve, főleg jellemükre nézve végtelen erkölcsi különbségek vannak és az először bűncselekményt elkövetett, talán csak gondatlanságból vétkező, *alkalmi*

¹⁾ *Tarde* (Philosophie pénale, 3. kiadás, 1892.) helyesen utal arra, hogy a büntetésnek hatékonyságát legjobban meg lehet ítélni abból, ha figyelembe vesszük a büntetlenül hagyásnak következményeit. Mikor a törvényhozónak téves felfogása vagy erélytelensége következtében bizonyos bűncselekmények megtorlása elmaradt, vagy midőn hosszú háborúk vagy belzavarok következtében az igazságszolgáltatás fennakadt, a bűncselekmények rendkívül elszaporodtak.

Nagyon tanulságosak e részben azok a történelmi példák, melyeket *Tarde* (id. m. 485. és köv. 1.) felhoz.

büntettes százszorosán szenved azzal a többszörös visszaesővel szemben, a ki már egészen megszokta a börtön levegőjét.

A XIX. század utolsó évtizedeinek érdeme, hogy mind a büntető törvényhozásban, különösen a feltételes elítélés és a visszaesők kérdésének tanulmányozása által, mind a büntetés végrehajtása körül (az utóbbi tekintetben főleg az elítéltek erkölcsi osztályozása és a progressiv rendszer útján) figyelembe vette az egyes terheltek individualitását,

A törvényhozásnak is minden módon arra kell törekednie, hogy az első ízben bűncselekményt elkövetett, gyakran csupán csak megtévelyedett, alkalmi büntettek, különösen azok, a kik menthető emberi gyarlóságból és nem aljas indokból követték el a bűncselekményt, kíméletes, enyhe elbánásban részesüljenek, nevezetesen lehetőleg megmentessenek a szabadságvesztésnek megbélyegző hatásától és a közös elzárásnak rendszerint rontó befolyásától.

Ellenben vannak büntettek, kikkel szemben a törvényhozás nem tekintheti végcélznak a büntetéseknek további enyhítését. Habár teljes erélylyel kell küzdeni a barbár büntetési nemek visszaállítása vagy az általában nagyobb szigorítás iránt az utóbbi évtizedben is kifejezést nyert követelésekkel, másrészt be kell ismerni, hogy a megátalkodott, makacs, durva gonosztevőknél az enyhesség és a könyörület nem az óhajtott célt, hanem csak a bűncselekmények szaporodását idézi elő, sőt hogy velük szemben a szabadságvesztés-büntetés intenzitásának fokozására is szükség van.

III. Ha napjainkban az újabb irányokat — és nevezetesen azoknak mind követeléseit, mind eddigi eredményeit is — teljesen ismerő jogtudós vállalkoznék arra, hogy tüzetes tanulmány tárgyává tegye: vajjon korunk hivatott-e a büntető törvényhozásra? — arra az eredményre kellene jutnia, hogy *még nem érkezett el* sem az egész új büntetőjogi codificatióknak, sem a büntetőtörvénykönyvek gyökeres revisiójának ideje.

Kétségtelen ugyan, hogy a büntető-sociologiai iskolának és a közvetítő irányoknak számos új tantétele nemcsak helyes, hanem törvényhozásilag is értékesíthető lesz; előre látható, hogy néhány évtized múlva az európai büntetőtörvénykönyvek jelentékenyen módosulni fognak, *napjainkban* azonban még csak a lassú *átalakulásnak átmeneti* idejét éljük. Eljutottunk annyira, hogy belátjuk és érezzük a tételes jogoknak egyoldalúságát és számos fogyatkozását. Egyikünk-másikunk látni is véli a fejlődés irá-

nyát, de ki tudja: nem fogja-e sejtelmét megczáfolni a közeljövő? És semmi biztosíték sincsen arra nézve, hogy a reformok sürgetői által javasolt módosítások és kiegészítések ki fogják-e állani minden törvénynek igazi tűzpróbáját *a gyakorlati alkalmazásban*? Ezen felül az új tanoknak azon részei, melyek eddig megczáfoltaknak nem mutatkoznak, még egységes rendszerbe sincsenek foglalva, annál kevésbé vannak olyan alakba öntve, hogy a codificatiónál felhasználhatók legyenek.

Az újabb törvényhozási munkálatok pedig, különösen az olasz büntetőtörvényéönyv (1889), valamint a svájci (1893), és a norvég (1894) tervezetek¹⁾ az új tanokból csak egyes részleteket, itt-ott csak egyes árnyalatokat használtak fel.

Századunk szakfériaira vár tehát a feladat, hogy a *tüzetes megfigyelésnek* és a pontos *adatgyűjtésnek* mind szélesebb körökre és hosszabb időre való kiterjesztése, valamint a különböző államok criminalitásának, a bűncselekmények tényezőinek és a büntetéseknak, helyesebben a büntetések különböző osztályainak tanulmányozása, végül egyrészt az új codexek, illetőleg az új részleges törvények *gyakorlati eredményeinek mérlegelése* útján, másrészt *a társadalmi tudományok vívmányainak felhasználásával* megállapítsák mindazt, a mi az eltérő iskolák erős küzdelméből lassanként helyes és maradandó gyanánt le fog szűrődni. Csak *ezután* foghat aztán a codificator a teljesen új alapokon nyugvó büntetőtörvénykönyv tervezetének készítéséhez.

Mi magyar jogászok még különleges okokból is abban a sajnós helyzetben vagyunk, hogy érezzük ugyan büntetőtörvénykönyveink gyökeres revisiójának szükségét, de egyúttal kénytelenek vagyunk beismerni azt is, hogy ez a *gyökeres revisio* ez idő szerint *a siker reményével meg sem kísérelhető*.

Sokszor hangoztatott panasz, hogy codificatoraink nem veszik figyelembe a magyar viszonyok követelményeit, sokat recipiálnak, sőt gyakran egyszerűen fordítanak. Ez az állítás a maga általánosságában — mint már fennebb (I. alatt) kiemeltem — *nem* jogosult büntetőtörvénykönyvünkkel szemben; másrészt azonban tagadhatatlan, hogy büntető törvényhozásunk Szent Istvántól fogva napjainkig a külföldi jogrendszerekből számos intézményt ültetett át, sok jogtételt recipiált, és pedig egyeseket helyesen, a

*) Avant-projet de Code penal Suisse (Stooss Károly, akkor berni egyetemi tanártól) indokolással és később átdolgozva a tárgyalások anyaggyűjteményével. Entwurf eines alig. bürg. Strafgesetzbuches von Norvégen. Uebersetzt von Rosenfeld und Urbye (Berlin 1898).

magyar jogfejlődésnek és törvénykezésnek, sőt egész nemzetünk haladásának is javára, másokat kellő megfontolás és az eltérő magyar viszonyoknak megfelelő figyelembevétele nélkül.

A megfontolás nélkül való recepciónak veszedelmei pedig *épen a büntető törvényhozás terén a legnagyobbak*, mert a gyakorlati jogéletnek egyik ága sincsen oly szoros összefüggésben *a nép jellemével és a tényleges életviszonyokkal*, mint a büntetőjog.

Az egyes államok különböző nemzeti, társadalmi, culturalis és gazdasági viszonyainak a büntető törvényhozás által való figyelembe vételét a sociológiának tudományá válna és a büntető sociológiai iskola irodalmi munkásságának eddigi eredményei kétszeresen szükségessé tették. Habár hazánkban a nagyobb városokban és különösen a székes fővárosban a bűncselekményekre vonatkozó viszonyok körülbelül olyanok, mint a külföldön, azonban a vidéken, különösen a falvakban és a tanyákon a büntettes osztály, a népelet viszonyai és a bűncselekmények egyéni és társadalmi tényezői épen nem azonosak a külföldiekkel.

Büntető codicatorainknak tehát kétszeres kötelessége: a legbuzgóbban tanulmányozni hazájuk viszonyait, megismerni nemzetük felfogását és azokhoz alkalmazkodni tervezetük készítésében.

Az idegen intézmények igazolatlan recepciójának, a külföldijogok egyszerű másolásának mindnyájunk által érzett visszásságain azonban mit sem segítünk avval, hogyha megállapítjuk a sokszor ismételt panaszok jogosultságát vagy különböző változatokban ismételjük azokat a jövő codicatorai számára.

De nem segítenének nézetem szerint a messzebb visszamenő *jogtörténeti kutatások sem*, még pedig részben azért, mert régebbi büntető jogunk is sok recipiált alkatrészt tartalmazott (különösen a városi jogok egyszerű átírásai voltak egy-egy külföldi város jogának), főleg pedig abból az okból, mert a társadalmi, a gazdasági és a culturalis viszonyok átalakulásával *a criminalitas is teljesen átalakult és a büntetőtörvénykönyvnek ma már egészen más feladatai vannak, mint évtizedek vagy épen egy évszázad előtt.*

Hazánkban a *criminalitas* átalakulása még *büntetőtörvény-*

könyvünk életbe lépte óta is igen jelentékeny,¹⁾ és a jövő büntető törvényhozásának ebből a szempontból is egészen más alapra kell helyezkednie, mint a codex tervezetének készítésekor kellett volna.

Különösen jövő büntetőjogi codificatiónk lehető önállósítása érdekében tehát szükségesnek tartom, hogy mielőtt az új törvény tervezetének, illetőleg a gyökeres revisió keresztülvitelére irányuló tervezetnek kidolgozása megkezdetnék, nemcsak jogtudósaink, hanem a többi hivatott szakférfiak is végezzék el azokat az előmunkálatokat, a melyek e végből szükségesek.

Ha figyelembe vesszük, hogy e téren az utolsó két évtizedben a belga *Quetelet*-től kezdve az olasz, franczia, angol, német, orosz, osztrák és spanyol tudósok mekkora munkát végeztek, hogy egyesek büntető-sociológiai, mások bűnügyi embertani szempontból mily sokoldalú és mily beható kutatás tárgyává tették a bűncselekmények tényezőit, illetőleg a büntetteseket és jellemüket, akkor be kell ismernünk, hogy hazánkban e tekintetben nemcsak a jogászokra, hanem a társadalmi tudományok, valamint a törvényszéki orvostan és a lélektan művelőire, a criminologusokra és a socialpolitikusra is még igen sok végezni való vár.²⁾

¹⁾ Ez az átalakulás kevésbbé magának a büntetőtörvénykönyvnek, mint inkább más tényezőknek hatása alatt történt. A közbiztonsági viszonyok javítására legtöbbit tett a m. kir. csendőrség szervezése és közel két évtizedre kiterjedő működése. Ezenfelül változtak a közgazdasági és közművelődési viszonyok is. Hogy példa gyanánt az átalakulásnak csak néhány tünetét érintsem: a romantikával annyit lepezett és szépített, de voltaképen nagyon szégyenletes betyárvilág, melynek utolsó alakjai az utolsó három évtizedre terjedő időszaknak első felében még itt-ott garázdálkodtak, újabban már teljesen ki van pusztítva. A 80-as években még évenként több törvényhatóság területére engedélyezett rögtön bíraskodás és pedig rablás, rabló-gyilkosság, gyújtogatás miatt; 1887 óta nemcsak ennek szüksége nem merült fel, hanem egyáltalában a súlyosabb bűncselekmények (különösen a rablások, rablógyilkosság stb.) száma is jelentékenyen apadt. Viszont más bűncselekmény-csoportoknál tagadhatatlanul rosszabbá vált a kriminalitás mérlege. Elharapóztak egyes oly gazdasági visszaélések, melyek büntetőjogi megtorlásának szükségét széles körben érezzük, de a melyeknek megtorlása tárgyában büntetőtörvénykönyvünk nem rendelkezik. Nagy mérveket öltött a »traite des blanches« és a nemi életre vonatkozó, illetőleg a női becsület ellen irányuló számos más olyan cselekmény, mely mai jogunk szerint büntetlen. Ezenfelül pedig a nagyvárosok, főleg székes fővárosunk proletariusból — sajnos — kifejlődött a szokásszerű és ületszerű gonosztevőknek, a sokszoros visszaesőknek egész nagy tömege.

²⁾ Az új irányokkal, illetőleg a controvers alapvető kérdésekkel hazai irodalmunkban behatóan foglalkoztak: Fayer László Tanulmányok (1893) 100—130. lap. Büntetési rendszerünk reformja, három füzet. A magyar büntetőjog

Ezen vizsgálódásnak, adatgyűjtésnek és adatfeldolgozásnak egy része a *büntetőpolitikai munkásság*, másik része az államnak *praeventív tevékenysége*, végre egy része a *büntetőjogi törvényhozás és a büntetés végrehajtás* körébe esik.

A két előbbi téren a *legnagyobb gondot* kell fordítani az *elhagyott és elzüllesnek kitett gyermekekre* vonatkozó adatokra és a legnagyobb súlyt kell helyezni társadalmunk e kis elhagyottjainak megmentésére.

Minden irányban meg kell állapítani a *criminalitás összefüggését* nemcsak a magyarságnak, hanem a *házánk területén lakó nemzetiségeknek is jellemével és szokásaival*.

Fel kell deríteni azokat a *gazdasági, társadalmi, culturalis és erkölcsi bajokat*, melyekben nálunk a bűncselekményeknek *füttényezői* gyökereznek és javaslatba kell hozni az azok enyhítésére, illetőleg megszüntetésére szükséges *eszközöket és módokat*, illetőleg *azokat* az eszközöket, melyekkel a bűncselekményre vezető tényezőket ellensúlyozni lehetne;

továbbá azt, hogy minő *szokásszerű és üzletszerű* büntettes osztályok vannak kifejlődve az országnak különböző vidékein; *azokat*, valamint a *megrögzött visszaesők* növekedését minő *gazdasági, társadalmi és egyéni* tényezők idézik elő, milyenek életviszonyaik és mily eszközök volnának velük szemben legalkalmasabbak az állami és társadalmi védekezésre?

végül azt is, hogy egyes szokásszerű büntettes csoportok (példa gyanánt legyen elég hivatkoznom az ország egyes vidékein még néhány év előtt is annyira elharapódzott és valósággal szervezett bűnbandát alkotó *kóbor cigányokra* és az ő ismeretes csavargási, lopási stb. hajlamukra), normális büntettesek-e, ha pedig nem, bűncselekményeikkel szemben egyrészt a megelőzés szempontjából, másrészt megtorlásképpen minő intézkedések mutatkoznak leginkább célravezetőknek?

Ezenkívül szükséges lesz külön tanulmány tárgyává tenni, hogy különösen tekintettel az ipari és *mezőgazdasági* munkával

kézikönyve, 2. kiadás. 1900.1. kötet 4, 19 ; *Finkey* Ferenc : A büntetőjog alapjai (1896); *Heil* Fausztin: Naturalismus a büntetőjogban (1884), Magyar jogászegyleti értekezések 21. füzet; *Moravcsik* E. Emil: A degeneratív tünetek jelentősége (orvosi és elmekórtani szempontból) a Gyógyászat 1891. év 2. számában és Gyakorlati elmekórtan 2. kiadás 497. és köv. 1.; *Reichard* Zsigmond: Az anthropoiogikus büntetőjogról, Magyar jogászegyleti értekezések 72. füzet. A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból u. o. 169 füzet; *Tóth Lőrincz*: A Magyar Tudományom Akadémia ért. XI. kötet, 4. szám (1891); *Wlassics Gyula* a Budapesti Szemle 1892. évi januári füzetében 22—41. lap.

foglalkozott elítélteknek korábbi életviszonyaira, végre figyelembe véve az alkalmi és szokásszerű büntettek közti különbséget is, minő intézkedések biztosítanak nálunk *a szabadságvesztés-büntetés hatékonyságát?*

Azon óriási teendő-complexumhoz, melyet mindezen kérdések tekintetében még nálunk is végezni kell, nem foghat a siker reményével *egy-két* jogász, még kevésbbé *egyedül* az, a ki hivatva lesz az új magyar büntetőtörvénykönyv tervezetét, vagy legalább a gyökeres revisió előmunkálatait végezni. Ehhez a munkához a hivatott jogászok, criminologusok, orvosok, psychiaterek és socialpolitikuskoknak *a munkamegosztás alapján végzett vállvetett tevékenysége* szükséges.

A végzendő megfigyelésnek és adatgyűjtésnek egyik nagy akadály *bűnügyi statistikánknak* a múlt év végéig érvényben volt *hiányos szervezete*. Ennek főfogyatkozásait a hivatott szakférfiak (a jogi sajtóban különösen *dr. Ráth Zoltán*) már többször kifejtették. A bűnügyi statisztika adatai csak az elsőbírósági ítéletekre vonatkoztak, gyűjtésük (az országos statisztikai hivatal tapasztalatai szerint) egészen megbízhatatlan alapon nyugodott, A jelenleg rendelkezésre álló anyagból a criminalitás mérve és fejlődésének iránya megbízható módon nem állapítható meg. *Az 1900. január 1-sejével életbelépett új rendszer* (az egyéni lapok és ügy lapok) és az újabb adatgyűjtés és feldolgozás módszere teljesen kielégíthetik ugyan a legmeszszebb menő igényeket is, de megbízható anyag természetesen *csak hónapok múlva fog rendelkezésünkre állani*.

Bármennyire elégedetlen legyen is tehát valaki büntetőtörvénykönyvünkkel, az *új codex* vagy a *gyökeres revisio* komoly hangoztatása *előtt* be kell várnunk egyrészt a büntető-jogtudomány haladását, másrészt pedig azt, hogy *a hazai viszonyaink szempontjából is szükséges előtanulmányok és előmunkálatok elvégeztessenek*.

Dr. Balogh Jenő.

Befejező közlemény a jövő számban.